

LETËRSIA SHQIPTARE E MËRGIMIT - DISKURSI LETRAR POETIK NË PRIZMIN E IMAGOLOGJISË

Kosovare KRASNIQI¹

^{1*} Albanological Institute of Prishtina, Republic of Kosova

*Corresponding author e-mail: kosovare81@yahoo.com

Hyrje

Nisur nga koncepti se atdheu përbën një kategori themelore identitare dhe se përvoja e mërgimit ose “*shtëpia e dytë*” nuk e zëvendëson dot përkatësinë ndaj tokës së origjinës, ky studim përqendrohet në shqyrtimin e traditës së gjatë dhe të pasur të letërsisë shqipe që trajton këtë tematikë. Mërgimi është një fushë ku imagologjia ka një rol shumë domethënës, sepse të mërguarit jetojnë midis dy kulturave: asaj të origjinës dhe vendbanimit të ri. Kjo krijon imagologji të dyfishtë – mënyrën si e sheh i mërguari “*vendin e vet*” atdheun, dhe si e sheh “*vendin pritës*”. Imagologjia, si disiplinë e letërsisë krahasuese, studion ndërtimin e imazheve kombëtare dhe kulturore në tekstin letrar. Metodologjia e saj mbështetet kryesisht në analizën tekstuale dhe kontekstuale të përfaqësimeve të “tjetrit” dhe të vetes, duke e trajtuar letërsinë si hapësirë diskursive ku formësohen identitete dhe stereotipe kulturore.

Meqenëse ky studim mbështetet në një këndvështrim imagologjik, vëmendja përqendrohet në mënyrën se si autorët në mërgim, ose ata që trajtojnë temën e mërgimit, ndërtojnë përfaqësime letrare të identitetit dhe të Tjetrit, duke shfaqur strategji të veçanta estetike dhe diskursive. Qëllimi i këtij studimi është të analizojë mënyrën se si mërgimi ndërtohet si kategori poetike dhe identitare përmes përfaqësimeve imagologjike të atdheut dhe të hapësirës pritëse. Poezia bëhet forca kryesore që tregon lidhjet e poetëve me atdheun, andaj, bërthama kryesore e studimit është të nënvizojë disa nga poetët shqiptarë të cilët kanë shkruar për “*një dukuri të rëndë të jetës tonë dhe një temë, pothuaj, të përhershme të letërsisë sonë: mërgimin*.” (Qosja, 1997: 7).

Ndërtimi imagologjik i mërgimit dhe identitetit në poezinë shqipe

Në kuadër të komunikimit ndërletrar dhe ndërkulturor të letërsive botërore, përfshirë letërsinë shqipe, imagologjia shfaqet si një instrument i rëndësishëm analitik. Në këtë prizëm, shtrohet pyetja kërkimore: në ç’mënyrë dhe në ç’masë një studim imagologjik i mërgimit kontribuon në kuptimin e konstruksioneve identitare dhe të përfaqësimeve të “tjetrit”? Punimi synon të nxjerrë në pah rëndësinë e imagologjisë, duke vënë në theks të veçantë aplikimin e saj në letërsinë shqipe. Në këtë kontekst, imagologjia shfaqet si një nga fushat më të rëndësishme dhe më produktive të kërkimit në kuadër të studimeve krahasuese bashkëkohore.

Duke pasur një objekt të mirëpërcaktuar kërkimor, imagologjia fokusohet në studimin e përfaqësimeve të “tjetrit” dhe të popujve të huaj në fusha të ndryshme të dijes. Në vijim të zhvillimeve të saj, veçanërisht nga gjysma e dytë e shekullit XX, kjo disiplinë ka marrë një karakter të theksuar ndërdisiplinor, duke integruar qasje dhe metoda nga fusha të tilla si antropologjia, gjuhësia, etnologjia, historia, sociologjia, psikologjia, si dhe nga mediat dhe artet vizuale. Rrjedhimisht, imagologjia letrare, si një disiplinë me fushë të gjerë kërkimore, nuk kufizohet vetëm në shqyrtimin e teksteve letrare, si novela dhe tregime, por përfshin gjithashtu edhe forma të tjera të shkrimit, si shënimet e udhëtimit, ditarët dhe kujtimet. Këto forma diskursive paraqesin një terren të rëndësishëm për analizën e imazheve dhe të përfaqësimeve të “tjetrit”, të cilat përbëjnë një nga objektet qendrore të studimit imagologjik.

Imagologë, shkrimtarë, kritikë dhe teoricienë, si në hapësirën ballkanike ashtu edhe në atë botërore, kanë formuluar qëndrime të qarta lidhur me objektin e imagologjisë si disiplinë që studion përfaqësimet e kombeve dhe të popujve të ndryshëm. Duke u ndalur në analizën e konceptit letrar të “Tjetrit”, si dhe në evoluimin e imagologjisë si disiplinë, bëhet e mundur të theksohen disa aspekte thelbësore nga këndvështrimi teorik. Në këtë kontekst, fenomeni i kufirit mund të konsiderohet si një konstrukt thelbësisht imagologjik, pasi mërgimi implikon një zhvendosje jo vetëm fizike, por edhe simbolike të kufijve gjeopolitikë dhe kulturorë. Rrethanat që shoqërojnë fenomenin e mërgimit janë shpesh komplekse dhe të karakterizuara nga një gjendje destabiliteti historik e shoqëror.

Ndërsa për shumë popuj lëvizja në hapësirën gjeografike globale ka qenë e lidhur me zgjedhje individuale, mundësi ekonomike apo eksplorim kulturor, në rastin shqiptar mërgimi ka qenë kryesisht i kushtëzuar nga faktorë detyrues, veçanërisht nga dhuna dhe presioni i ushtruar nga pushtues të ndryshëm në periudha të caktuara historike. Si rrjedhojë, valët e shpërnguljeve shqiptare kanë marrë drejtime të ndryshme gjeografike, duke krijuar një diasporë të shpërndarë dhe të formësuar nga rrethana jo vullnetare. Në këtë kontekst, nënkapitulli në vijim synon të paraqesë idetë dhe konceptet kryesore të artikuluara në poezitë e disa autorëve, në të cilat mërgimi përbën boshtin tematik dominues. Nga shqyrtimi i titujve dhe i strukturës tematike të teksteve, rezulton se mërgimi nuk reduktohet në një ndarje të thjeshtë gjeografike, por përfaqëson një përvojë që ndërton dhe ruan vazhdimësinë shpirtërore dhe identitare në raport me atdheun.

Diskursi lirik i mërgimit në poezinë shqipe

Gjatë rrjedhës së studimit, do të theksohet qasja e poetëve që shkruajnë për mërgimin brenda hapësirës së atdheut, (Mehmeti, Shkreli, Vinca) e gjithashtu edhe poetët të cilët e kanë parë dhe ndier anën e errët të këtij fenomeni, ata që jetuan në mërgim, pra, jashtë gjeografisë së atdheut. Në këtë kontekst, shpirti i tyre krijues mbetet kryesisht i strukturuar brenda kornizës së lirizmit. Me qëllim që vetmia të bëhet më e përballueshme, subjekti poetik e vendos veten në qendër të tekstit lirik, me një jobarazpeshë shpirtërore. Malli del si motiv dominues, i cili artikulon tensionin mes mungesës fizike dhe vazhdimësisë shpirtërore me atdheun. Në ligjërimin e tij mbi mërgimin, Rexhep Qosja thekson se “*Mërgimi është ajo dhembje e dhembjeve tona*” (Qosja, 1997: 7), duke shprehur kështu perceptimin e tij mbi vuajtjen dhe humbjen që lidhen me këtë përvojë.

Ky mendim i studiuesit Qosja, shërben si pikënisje për të shqyrtuar gjurmët e mërgimit në letërsinë shqipe dhe për të analizuar mënyrat se si autorët e ndryshëm e kanë trajtuar këtë temë. Është e dokumentuar se gjatë dekadave të 1950-ës dhe të 1990-ës ndër tragjeditë e shumta që përjetoi Kosova, njëra prej më të theksuarave ishte shpërngulja dhe mërgimi i një numri të madh të kosovarëve drejt shteteve të ndryshme veçanërisht ato perëndimore. Shkaktarët e këtij largimi ishin të ndryshëm, duke përfshirë faktorët socialë, dhunën e ushtruar nga pushtuesi serb, si dhe arsye të tjera personale dhe ekonomike. Në këtë kontekst, tema e mërgimit u bë një nga temat më të përhapura në poezinë e kohës.

Duke u bazuar në motivet e largimit, mërgimi paraqitet në forma të ndryshme. Siç e thekson studiuesja Shefkije Islamaj, “*mërgimi ushtarak, mërgimi ekonomik dhe mërgimi politik, janë tri nga dramat më të rënda për njeriun shqiptar*” (Islamaj, 1997: 81). Këto forma të mërgimit përbëjnë dimensione të rëndësishme të përvojës historike shqiptare, duke reflektuar presionet dhe rrethanat që kanë ndikuar në mërgimin e popullsisë. Në kuadër të trajtimit poetik të mërgimit, një vend të veçantë zë motivi social, kur mërgimi interpretohet si gjendje ekzistenciale, jo vetëm si pasojë e rrethanave sociale. Përmes këtij motivi poetët kosovarë pasqyrojnë realitetet ekonomike dhe shoqërore që kanë nxitur këtë dukuri.

Ndër dukuritë më të ndjeshme të kohës ishte mërgimi i kosovarëve drejt Beogradit për të siguruar mbijetesën ekonomike, periudhë kjo që u përjetua si thellësisht e dhimbshme. Poeti Mark Krasniqi, si bashkëkohës dhe dëshmitar i kësaj dukurie të rëndë për kosovarët, i ka përfshirë këto ngjarje, tashmë pjesërisht të lëna në harresë, në vëllimin e tij poetik “*Jehona e kohës*”. Në të njëjtën linjë tematike dhe në të njëjtin kontekst kohor, vendoset edhe poemti i poetit Esad Mekuli, “*Kush i pari bani*”. Poemti “*Kush i pari bani*”, i përbërë nga katër këngë – “*Nata*”, “*Mëngjesi*”, “*O vëlla me sharrë në krah*” dhe “*E kam pa të çmendën*” – prezanton që në hyrje subjektin e poezisë përmes mbishkrimit: “*Në këtë qytet të ‘bardhë’ me mijëra kurbetçarë...*” (Mekuli, 1981:33). Ky mbishkrim sugjeron se “*qyteti i bardhë*”, i referohet Beogradit, qytet ku shumë shqiptarë mërgonin për të punuar. Në dy rastet, viktimat është shqiptari i skamur të cili pasqyrohet dimensionin njerëzor dhe përjetimi subjektiv i vuajtjes.

Diskursi poetik mbi mërgimin zhvillohet përmes motiveve të ndryshme, të cilat reflektojnë rrethanat historike dhe shoqërore të periudhave të ndryshme. Në dekadat e 1950-ës, e me pas, tematika e mërgimit shfaqej kryesisht përmes motiveve të ikjes nga varfëria dhe situatat ekonomike. Ndërsa, gjatë dekadave të 1980-ës dhe 1990-ës, poezia pasqyron më shumë dimensionin politik dhe tragjedinë e valës së migrimit. Këto motive shërbejnë jo vetëm për të dokumentuar realitetin historik, por edhe për të artikuluar përvojën ekzistenciale dhe emocionet e individëve të prekur nga mërgimi. Në këtë mënyrë, analiza e vargjeve sipas dekadave tregon evolucionin e qasjes poetike ndaj fenomenit të mërgimit, si dhe ndryshimet në fokusin tematik dhe stilistik të autorëve.

Brenda rrethit të poetëve që trajtojnë temën e mërgimit përfshihet edhe poeti Agim Vinca. Në poezinë e tij “*Kujtoj mësuësin*” (Vinca, 2024), ai përshkruan ndikimin të fuqishëm të mërgimit të mësuesit mbi përvojën e nxënësit. Dy elemente që formojnë boshtin e poezisë janë tragjedia e mërgimit dhe dhembja, apo malli i fëmijës ndaj figurës së mësuesit. Historia e poezisë përmbledhet në lidhjen e brendshme mes nxënësit dhe mësuesit, ku mërgimi i këtij të fundit sjell një përjetim të thellë të dëshpërimit dhe të realitetit të vështirë. Poezia pasqyron momentin e frymëzimit, i cili lind nga përvoja e jetës private të fëmijërisë, duke u rikthyer më vonë përmes kujtimeve dhe vargjeve që pasqyrojnë mësimin e kuptimit të mërgimit. Pamjet më të fuqishme emocionale shprehen përmes vargjeve: “*Mësova unë se ç’ ishte mërgimi/Shtëpia pa plang, sofra pa bukë/Mësova pse mësuesi im/ Na la dhe mori të largëtën rrugë.*” (Vinca, 2024).

Në këtë mënyrë, drama e shpërnguljes dhe dhembja e humbjes së atdheut reflektohet në tërë poezinë, duke e bërë përshkrimin e ndjenjave të jashtëzakonshëm dhe të thellë, një nga më të fuqishmet në letërsinë shqipe për mërgimin. Rrethanat historike dhe shoqërore ishin ato të cilat e përcaktonin edhe motivin e mërgimit në letërsinë shqipe. Në bashkërrjedhjen e vargjeve për mërgimin është edhe poezia “*Mërgimi*” në vëllimin “*Gjaku që këndon*”, (1993) e poetit Din Mehmeti. Subjekti i poezisë ndërtohet mbi tragjedinë e mërgimit, ku malli për vendlindjen zë një vend qendror ndërsa kthimi në atdhe paraqitet si burim i lumturisë dhe i ribashkimit me familjen. Si një nga plagët më të rënda historike që ka prekur popullin shqiptar, mërgimi ka gjetur një pasqyrim të fuqishëm emocional dhe artistik në poezi, duke u shndërruar në një burim të vazhdueshëm frymëzimi. Në këtë kontekst, poeti Azem Shkreli shquhet për depërtimin e thellë në botën shpirtërore të individit dhe për aftësinë e tij për të artikuluar ndjeshmëri komplekse përmes vargut poetik.

Përvoja e mërgimit përftohet si një gjendje e ngarkuar me dhembje dhe sakrificë, e përmbledhur në mënyrë sintetike në vargun: “*Kepat e shpresës së mirë i rrisim me thërrime të dhembjes*” (Shkreli, 2006: 223). Mallëngjimi për atdheun shoqëron vazhdimisht subjektin lirik, ndërsa në poezitë si “*Letër atdheut*”, “*Nisja e mërgimtarëve*”, “*Nata e mërgimtarëve*” dhe “*Mërgim*”, artikullohet qartë dhembja e mërgimtarit dhe pesha emocionale që ai bart. Këto poezi përfaqësojnë zërin dhe përjetimin e individit, i cili mbart në mënyrë simbolike edhe fatin kolektiv të një atdheu të rrezikuar. Me temën e mërgimit lidhet edhe poezia “*Nisja e mërgimtarëve*” e Azem Shkreli, në të cilën malli për vendlindjen arrin kulmin në momentin e nisjes, ndërsa akti i lamtumirës shfaqet si përvojë e përhapur dhe e pashmangshme. Kjo gjendje emocionale artikullohet përmes vargjeve: “*Lamtumirë në trasta, lamtumirë në ajër, Në sy lamtumirë, Koha në dyshë po këputet, orë e trishtë po rri*” (Shkreli, 2006: 201).

Në këtë mënyrë, poezia ndërton një përfytyrim të fuqishëm të çastit të ndarjes, duke e paraqitur atë si një përvojë të fragmentimit të jetës dhe të thellimit të dhembjes ekzistenciale. Si artikullohet dhe në ç’ mënyrë dallon diskursi poetik në përfaqësimin e mërgimit ndërmjet autorëve mërgimtarë dhe autorëve jo-mërgimtarë? Diskursi poetik i autorëve mërgimtarë dhe i atyre jo-mërgimtarë ndryshon kryesisht nga përvoja e tyre. Autorët mërgimtarë e përshkruajnë mërgimin nga përjetimi i tyre i drejtpërdrejtë, prandaj poezia e tyre është më emocionale dhe personale, e mbushur me ndjenja humbjeje, nostalgjie dhe përkatësie të dyfishtë, ndërsa autorët jo-mërgimtarë e trajtojnë atë më shumë përmes përfytyrimit dhe ndërtimit artistik.

Në krijimtarinë e autorëve të mërguar, atdheu shfaqet si hapësirë identitare dhe simbolike, e konceptuar përmes përjetimit të mungesës, distancës dhe përkatësisë. Ndjenjat e poetëve mbeteshin shpesh të ngujuara brenda atdheut, ndërsa, për të përballuar vetminë dhe humbjet, ata shprehnin fantazinë dhe ndjenjat e tyre përmes imazheve të vdekjes, plagëve dhe mallëngjimit për atdheun e të parëve. Mërgimi e lë individin të ndarë në mes dy botëve, atdheut dhe vendit të huaj dhe përshkruan luftën për të ruajtur identitetin dhe kulturën, duke u ballafaquar me realitete të reja. Mërgimi shpesh sjell një përballje të kulturës së origjinës me atë të vendit të ri. Poetët eksplorojnë se si këto dy kultura ndërthuren dhe bien ndesh në përvojën e mërgimit, shpesh duke theksuar ndjenjën e tjetërsimit.

Shkrimtari i mërguar ndodhet jashtë kulturës së origjinës dhe duke qenë që letërsia e mërgimit është një teren shumë i pasur për imagologjinë, pozita e tyre dyfishë të krijon një këndvështrim të veçantë. Krijimtaria e tyre mund të lexohet si një pasqyrë imagologjike, e cila ngre çështje mbi mënyrën se si poetët shqiptarë përfaqësojnë vendlindjen, atdheun në mungesë, figurën e të huajit, si dhe vetveten në rolin e mërgimtarit.

“*Enciklopedia e mërgimit*” është vëllimi që paraqet një ndërthurje të harmonizuar të dy zërave poetikë, Entela Tabaku dhe Shqiptar Oseku, duke krijuar një diskurs të unifikuar që shpesh tejkalon kufijtë individuale të autorësisë. Pesha e kujtesës dhe lidhja e fortë me atdheun reflektohen në mënyrë të dukshme në vargjet e autorëve, duke e bërë mërgimin një bosht qendror të artikulimit poetik. Në këtë kontekst, përvoja e mërgimit paraqitet si një gjendje e ndërlikuar emocionale, e karakterizuar nga një dytësi ndjenjash, ku bashkëjetojnë dashuria, mallëngjimi, dhimbja dhe përkatësia e fragmentuar.

Vargjet e poetëve mërgimtar zbulojnë dimensionin e thellë njerëzor të mërgimit, duke e paraqitur atë si një përvojë që prek strukturat themelore të jetës familjare dhe emocionale. Në mënyrë të ngjashme, dy poetët Tabaku dhe Oseku, theksojnë vështirësinë e artikulimit të kësaj përvoje për ata që nuk e kanë përjetuar drejtpërdrejt: “*Nuk e di si i shpjegohet kjo kujt s’është mërgimtar./ Është si t’ia shpjegosh ngjyrat dikujt që ka lindur i verbër*” (Tabaku, Oseku, 2019: 9). Në krijimtarinë e poetëve mërgimtarë, poezia funksionon si dëshmi e drejtpërdrejtë e përvojës së mërgimit, duke artikulluar një realitet të përjetuar, të karakterizuar nga dhembja dhe ndjenja e qëndrueshme e humbjes. Kështu, diskursi poetik i vëllimit në fjalë, jo vetëm që pasqyron përvojën individuale të mërgimtarit, por edhe e ngre atë në nivel kolektiv, duke e bërë pjesë të një narrative më të gjerë kulturore dhe historike.

Pesha e kujtimeve të poetëve është e lidhur fuqishëm me atdheun, andaj edhe dëshmohet në vargjet e tyre. Duke u mbështetur në këtë koncept, shtojmë që, “*Atdheu shpirtëror nuk ka të bëjë me kufijtë realë gjeopolitikë – letërsia e diasporave në këtë kontekst i ka rrënjët në vetë zemrën e njeriut*”. (Gashi, 2012:394). Vazhdimësia e përjetimeve dhe e ndjenjave që lidhen me mërgimin reflektohet edhe në vëllimin “*Copa ime e qiellit*” të poetit Xhevdet Bajraj. Në koherencën e vargjeve të këtij vëllimi artikullohet një lutje e subjektit lirik, i cili kërkon simbolikisht rikthimin te atdheu si mënyrë për të kapërcyer vetminë ekzistenciale të mërgimit. Kjo ndjenjë shprehet në vargjet: *Ma jep dorën Kosovë\ Dua të iki pak më ndryshe se ç’po iki\ Dua të prehem në prehrin tënd*. (Bajraj, 2015:170)

Në krijimtarinë poetike të Bajraj hasim një përfytyrim të qartë të një fshati të braktisur, i cili paraqitet si hapësirë e zbrazur nga prania njerëzore dhe nga jeta në përgjithësi. Mungesa e banorëve theksohet përmes një imazhi të skajshëm të boshatisjes, ku edhe elementet e botës natyrore duken tërhequr. Në këtë kontekst, hëna shfaqet si i vetmi element shoqëruar, duke marrë një funksion simbolik dhe duke ndriçuar gjendjen shpirtërore të subjektit lirik. Ndikimi emocional i poezisë ndërtohet përmes një ligjërimi të thjeshtë, ku përdoren figura dhe një leksik i zakonshëm, të cilat, në bashkëveprim, krijojnë një efekt të fuqishëm poetik dhe emocional.

Poezia shfaqet si një nga mjetet më të ndjeshme të shprehjes artistike. Në krijimtarinë e tij, ajo funksionon si një urë lidhëse ndërmjet subjektit lirik dhe vendlindjes, duke artikuluar një raport të thellë shpirtëror me hapësirën e origjinës dhe me komunitetin që e banon atë. Përmes kësaj, ndërtohet një imazh imagologjik i atdheut si kujtesë dhe si mungesë, duke reflektuar tensionin ndërmjet së kaluarës dhe së tashmes. Mërgimi paraqitet përmes një gjuhe simbolike si një udhëtim i gjatë dhe i mundimshëm. Distanca fizike dhe ajo shpirtërore e thellojnë ndjenjën e humbjes, duke e bërë të pamundur rikthimin në përjetimet e dikurshme.

Në vazhdim të gjithë kësaj, mund të shtojmë që fenomeni i mërgimit në letërsinë shqipe gjen një shtrirje të hershme historike, ngase, pjesë e mërgatës janë edhe arbëreshët, pjesa e shkëputur nga rrafshi i saj gjeografik dhe e vendosur në Italinë e Jugut, e cila dëshmohet si një nga diasporat më të hershme shqiptare. Natyrisht kur e marrim parasysh këtë rrethanë vlen të theksohet fakti që letërsia arbëreshe pasuron ndjeshëm letërsinë tonë shqipe, duke e shtuar atë se, “*jo vetëm në pikëpamje sasiore, por edhe në atë cilësore, e plotëson atë në aspektin e tërësinë së vet organike*” (Selmani, 2008, 216)

Arbëreshët përfaqësojnë një model të hershëm të ndërtimit imagologjik të identitetit që krijohet në rrethanat e largimit nga atdheu, ku identiteti dhe kujtesa kolektive ndërtohen në kushte të një distance të gjatë historike nga atdheu. Vargjet e poetit Zef Serembe përbejnë një shembull shumë domethënës imagologjik, si; *Arbëria matan detit na kujton/ Se të huaj jemi te ky dhe !/ Sa vjet shkuan! E zemra nuk harron/ Që ne turku na la pa Mëmëdhe*. (Serembe, 1999: 7). “*Arbëria*” nuk është vetëm një hapësirë gjeografike, por një atdhe i imagjinuar dhe i idealizuar i tyre. Vargu i dytë vazhdon pastaj me ndjenjën e tjetërsimit, lëviz në mes dy botëve, duke krijuar një dallim binar, Ne- arbëreshët dhe Ata – vendi pritës. Ndërsa “*Turku*” paraqitet si Tjetri historik dhe shkakhtar i mërgimit. Nga këto vargje ndërtohet një narrativë imagologjike e mërgimit të detyruar.

Përfundim

Kritikët dhe studiuesit kur kemi të bëjmë me temën e mërgimit, mërgimin e shohin në dy anë medaljeje, fat dhe fatkeqësi. “*Mërgimi është fatkeqësi jo vetëm për njeriun por edhe për letërsinë*” (Jaka,1997:33) shkruan në studimin e tij, studiuesi Ymer Jaka, duke vënë në pah se mërgimi tjetëron kombësinë e shumë krijuesve shqiptarë dhe veprat e shkruara në gjuhë të huaja për një kohë ngelin të shkëputura nga letërsia së cilës i përkasin, (Jaka,1997:33) ose i shuan ato talent të fushave të ndryshme.

E ç’është me rëndësi e që mund e cekim, janë pikërisht shkrimet e atyre shkrimtarëve të mërguar, që kanë arritur rëndësinë dhe vlerën më dalluese vetëm të përkthyer në gjuhën shqipe,

“Pra, në saje të veprave të shkruara në gjuhë të huaja në mërgatën e autorëve tanë, letërsia shqipe doli në arenën ndërkombëtare”. (Jaka,1997:34), Sa i përket letërsisë dhe mërgimit, studiuesi Robert Elsie, këtë e sheh në këndvështrimin pozitiv, ngase, kontaktet me botën e jashtme shihen si dukuri që përforcojnë letërsinë të jetë e zhvilluar në mënyrë më kozmopolite. Andaj thekson se, “mërgimi i hershëm gjithashtu përforcoi kontaktet me botën e jashtme, duke e bërë të mundur që fjala e shkruar, që në fillim, të zhvillohej në një mënyrë më kozmopolite” (Elsie, 2006: 203)

Gjithashtu, dukuria e mërgimit përbën një terren të veçantë për analizë imagologjike. Poetët gjejnë fjalët më prekëse për dashurinë ndaj atdheut dhe vargjet e tyre dalin me emocionin më të thellë, të rrënjësor e të pafund për të. Dhe, poetët pasqyrojnë në poezitë e tyre, bredhjet nëpër vendet e Evropës, vuajtjet në ato vende në të cilat ata strehohen, ku çdo poezi për mërgimin ka vullën e vet autentike të diçkaje që është e përjetuar. Edhe shekulli i ri të cilin e filluam pak vite më parë, nuk është imun ndaj katastrofës së mërgimit, porse tash lëvizjet nga shteti në shtet nuk bëhen për të njëjtat arsye si më parë.

Andaj e gjithë poezia për mërgimin është produkt i ashpërsisë së jetës së kaluar larg vendlindjes dhe betejës së tyre herë me shpresë e herë të pashpresë fare. Në këtë kontekst, nuk duhet parë vetëm aspekti shoqëror i mërgimit nuk vlerësohet vetëm përmes pasojave emocionale që ai shkakton, por edhe në funksion të rolit të tij si faktor formësues i përvojave individuale dhe kolektive.

Referencat

- [1]. Bajraj, X. (2015). *Mi cachito de cielo: Copa ime e qiellit*. Koha.
- [2]. Elsie, R. (2006). *Letërsia shqipe: Një histori e shkurtër*. Skanderbegbooks.
- [3]. Gashi, O. (2013). *Letërsia, identiteti dhe identitetet letrare*. Në Materialet e punimeve të Seminarit XXXII Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare (f. 19–30). Fakulteti i Filologjisë; Fakulteti Histori-Filologji.
- [4]. Islamaj, S. (1997). *Mërgimi në jetë dhe në letërsi*. Në Letërsia dhe mërgimi. Instituti Albanologjik.
- [5]. Jaka, Y. (1997). *Letërsia shqiptare në gjuhë të huaja e shkruar në mërgim*. Në Letërsia dhe mërgimi. Instituti Albanologjik.
- [6]. Mehmeti, D. (1993). *Gjaku që këndon*. Rilindja.
- [7]. Mekuli, E. (1981). *Brigjet*. Rilindja.
- [8]. Mekuli, E. (1985). *Brigjet*. Rilindja.
- [9]. Qosja, R. (1997). *Letërsia dhe mërgimi*. Në Letërsia shqipe dhe mërgimi. Instituti Albanologjik.
- [10]. Tabaku, E., & Oseku, S. (2019). *Enciklopedia e mërgimit*. Onufri.
- [11]. Selmani, A. (2008). Poezia e shprehur: Gjuha dhe letërsia e arbëreshëve. Në Aktet e Simpoziumit Ndërkombëtar për Arbëreshët (28–29 prill 2008). Universiteti i Evropës Juglindore.
- [12]. Serembe, Z. (1999). *Poezi të zgjedhura*. Naim Frashëri.
- [13]. Shkreli, A. (2006). *Letri i fjalës*. Rilindja.